

Козинець О. Г.,

кандидатка історичних наук, доцентка,
завідувачка кафедри правоохоронної діяльності
та загальноправових дисциплін юридичного факультету
Національного університету «Чернігівська політехніка»
ORCID: 0000-0002-4760-7550

Баштова М. В.,

студентка III курсу юридичного факультету
Національного університету «Чернігівська політехніка»
ORCID: 0009-0004-1405-6934

СВОБОДА СЛОВА В ІНТЕРНЕТІ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕЖІ

FREEDOM OF SPEECH ON THE INTERNET: CONSTITUTIONAL AND LEGAL LIMITS

У статті досліджується свобода слова в інтернеті як складний конституційно-правовий феномен, що трансформується під впливом цифровізації та глобалізації інформаційних процесів. Наголошується, що сучасний розвиток інформаційних технологій суттєво розширив можливості реалізації свободи вираження поглядів, водночас актуалізувавши проблему визначення її меж і допустимих обмежень. Інтернет постає не лише як середовище реалізації індивідуального права, а як простір взаємодії держави, суспільства та цифрових платформ, що потребує нових підходів до правового регулювання.

Особливу увагу приділено аналізу міжнародно-правових стандартів, які формують універсальні підходи до розуміння свободи слова, зокрема положенням міжнародних актів, що гарантують право на вільне вираження поглядів та одночасно допускають можливість його обмеження в інтересах демократичного суспільства. Розкрито зміст свободи слова як багаторівневого права, що включає не лише можливість висловлювання, а й участь у формуванні суспільної думки через обіг інформації.

Проаналізовано національне законодавство України у сфері забезпечення свободи слова, зокрема конституційні гарантії та їх конкретизацію в галузевих нормативно-правових актах. Визначено, що в умовах воєнного стану реалізація цього права ускладнюється, оскільки держава змушена балансувати між забезпеченням відкритості інформаційного простору та необхідністю протидії інформаційним загрозам. Окремо акцентовано увагу на проблематиці функціонування цифрових платформ, зокрема месенджерів, які відіграють значну роль у поширенні інформації, але водночас залишаються недостатньо врегульованими.

У результаті дослідження зроблено висновок, що сучасні підходи до регулювання свободи слова в інтернеті формують своєрідний спектр моделей – від максимально ліберальних до жорстко контрольованих. Ключовою відмінністю між ними є роль держави у визначенні правил функціонування інформаційного простору. Обґрунтовано, що ефективне забезпечення свободи слова можливе лише за умови дотримання балансу між правом на вільне вираження поглядів і необхідністю захисту суспільних інтересів, а також за наявності чітких, пропорційних і правомірних механізмів її обмеження.

Ключові слова: *свобода слова, цифрова епоха, демократія, державний вплив, обмеження, регулювання, міжнародні стандарти, інформаційна безпека.*

The article examines freedom of speech on the Internet as a complex constitutional and legal phenomenon undergoing transformation under the influence of digitalization and the globalization of information processes. It is argued that the rapid development of information technologies has significantly expanded the scope for exercising freedom of expression, while simultaneously intensifying the challenge of defining its limits and permissible restrictions. The Internet is conceptualized not only as a medium for the realization of an individual right but also as a dynamic space of interaction between the state, society, and digital platforms, which necessitates the development of new approaches to legal regulation.

Particular attention is devoted to the analysis of international legal standards that shape universal approaches to understanding freedom of expression, especially the provisions of key international instruments that guarantee the right to freely express opinions while allowing for its restriction in the interests of a democratic society. Freedom of speech is characterized as a multi-layered right encompassing not only the ability to express opinions but also active participation in the formation of public discourse through the circulation of information.

The article further analyzes the national legal framework of Ukraine in the field of freedom of speech, with a focus on constitutional guarantees and their implementation in sector-specific legislation. It is established

that under conditions of martial law, the exercise of this right becomes increasingly complex, as the state is required to balance the openness of the information space with the need to counter information threats. Special emphasis is placed on the role of digital platforms, particularly messaging services, which have become key channels for information dissemination while remaining insufficiently regulated.

It is concluded that contemporary approaches to regulating freedom of speech on the Internet form a continuum ranging from highly liberal to strictly controlled models. The key distinction between these approaches lies in the role assigned to the state in shaping the information space. The study substantiates that the effective protection of freedom of expression requires maintaining a delicate balance between individual rights and public interests, as well as ensuring that any restrictions are clearly defined, proportionate, and grounded in the rule of law.

Key words: *freedom of speech, digital age, democracy, state influence, restrictions, regulation, international standards, information security.*

Постановка проблеми. Свобода слова традиційно розглядається як одна з ключових гарантій демократичного устрою, однак із розвитком цифрових технологій її зміст і межі зазнали суттєвого переосмислення. Інтернет створив безпрецедентний простір для вільного обміну інформацією, де кожна особа отримала можливість не лише споживати, а й поширювати контент на глобальному рівні. Водночас така відкритість поставила перед державами складне завдання: забезпечити реальне здійснення свободи вираження поглядів, не допустивши при цьому зловживань, які можуть завдати шкоди правам інших осіб, публічному порядку чи національній безпеці.

У сучасних умовах свобода слова в інтернеті перестала бути виключно питанням індивідуального права і набуває ознак складного конституційно-правового феномену, що перебуває на перетині приватних інтересів, державної політики та діяльності цифрових платформ. Особливу актуальність ця проблема отримує у зарубіжних правопорядках, де сформувалися різні моделі регулювання онлайн-комунікації: від максимальної лібералізації до встановлення жорстких механізмів контролю за контентом.

Мета дослідження. Визначення змісту свободи слова в інтернеті як конституційної гарантії, а також аналіз меж її допустимого обмеження у правових системах зарубіжних країн. Особлива увага приділяється порівнянню різних моделей правового регулювання, від максимально ліберальних до обмежувальних, з метою з'ясування, як саме держави намагаються поєднати захист свободи вираження поглядів із необхідністю реагування на сучасні виклики цифрового середовища.

Виклад основного матеріалу. У сучасній правовій доктрині свобода слова трактується як складне багаторівневе право, закріплене у ст. 19 Загальної декларації прав людини, що включає як свободу формування переконань, так і свободу їх зовнішнього вираження через поширення інформації та ідей [1]. Йдеться не лише про можливість висловлювання, а про гарантію участі особи в обігу інформації, що формує суспільну думку. Саме тому свобода слова розглядається як необхідна умова існування

демократичного порядку та розвитку публічної комунікації.

Правове регулювання свободи слова в Україні закріплене передусім на конституційному рівні. Ст. 34 Конституції України гарантує кожному право на свободу думки і слова, а також можливість вільно збирати, зберігати та поширювати інформацію [2]. Водночас ця ж норма передбачає і межі, тобто право може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, громадського порядку чи захисту прав інших осіб. Подальша конкретизація здійснюється у Законах України «Про інформацію» та «Про медіа», де визначаються правила поширення інформації та відповідальність за зловживання цим правом. На практиці зміст свободи слова значною мірою формується через її співвідношення з іншими правами, зокрема правом на приватність і захист честі та гідності.

В умовах воєнного стану реалізація цього права набуває додаткової складності. Держава активніше реагує на інформаційні загрози, від санкційної політики щодо медіа до обговорення обмежень окремих цифрових платформ. У результаті свобода слова функціонує в постійному балансі між публічною відкритістю та потребою захисту інформаційної безпеки.

Свобода слова в інтернеті формується також під впливом усталених міжнародних стандартів, які однаково поширюються і на цифровий простір. На універсальному рівні ключове значення має Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року, зокрема його стаття 19, яка гарантує право вільно висловлювати погляди та поширювати інформацію незалежно від кордонів [3]. Водночас у Загальному коментарі №34 Комітету ООН з прав людини це право розкривається глибше: підкреслюється, що свобода думки є абсолютною недоторканною і не підлягає жодним обмеженням, людина має право змінювати свої переконання, дотримуватися будь-яких поглядів (політичних, релігійних, наукових) або взагалі не висловлювати їх [4]. Будь-який примус, переслідування чи навіть стигматизація за переконання прямо суперечать цим стандартам.

На європейському рівні ці підходи конкретизуються в Європейській конвенції з прав людини

1950 року, де стаття 10 не лише гарантує свободу вираження, а й чітко окреслює межі її допустимих обмежень, наприклад, для захисту репутації інших осіб чи національної безпеки [5]. Можна сказати, що сучасні міжнародно-правові стандарти демонструють чітку тенденцію, що свобода слова в мережі визнається фундаментальною цінністю, але її реалізація завжди пов'язана з необхідністю дотримання балансу між індивідуальними правами та суспільними інтересами. Таким чином, міжнародні стандарти формують універсальну модель свободи слова, яка поєднує її широке змістовне наповнення із можливістю встановлення чітко визначених обмежень.

Стан свободи слова в Україні сьогодні формується під безпосереднім впливом повномасштабної війни, через що він виглядає неоднорідно і нестабільно. Медіа продовжують працювати і адаптуватися до нових умов, однак самі журналісти оцінюють рівень свободи слова доволі стримано, приблизно 5,8 з 10, що свідчить про наявність прихованих обмежень і професійних ризиків [6]. Помітною стала тенденція до самоцензури, коли редакції свідомо уникають висвітлення тем, пов'язаних із мобілізацією або діяльністю військових структур, аби не створювати додаткових загроз чи конфліктів із державними органами.

На цьому тлі особливе місце займає питання регулювання Telegram-каналів, які фактично стали одним із головних джерел новин для значної частини суспільства, але водночас залишаються найменш врегульованим сегментом інформаційного простору. Законодавчі ініціативи, що обговорюються на рівні парламенту, спрямовані на запровадження певних правил функціонування таких каналів, зокрема через вимоги до ідентифікації адміністраторів, підвищення прозорості джерел інформації та можливість реагування на поширення недостовірного або шкідливого контенту [7]. Анонімність і швидкість поширення інформації у Telegram створюють сприятливе середовище для дезінформації і маніпуляцій, які в умовах війни можуть мати прямі наслідки для безпеки держави. Водночас посилення уваги до цього сегмента породжує дискусію щодо допустимих меж втручання, оскільки надмірний контроль може призвести до звуження простору для вільного обміну думками. У підсумку свобода слова в Україні не зникає, але трансформується і реалізується як постійний пошук балансу між відкритістю інформації та необхідністю захисту національних інтересів.

Якщо звернутися до зарубіжних моделей регулювання, у порівняльному аспекті варто розглянути підхід Сполучені Штати Америки, який традиційно вважається одним із найбільш ліберальних щодо свободи слова. Його основою є Перша поправка до Конституції, яка суттєво обмежує можливість держави втручатися

у сферу вираження поглядів [8]. У практичному вимірі це означає, що будь-які обмеження допускаються лише у виняткових випадках, наприклад, коли йдеться про прямі заклики до насильства або загрози національній безпеці.

Особливо цікаво ця концепція проявилася з розвитком інтернету. У знаковій справі *Reno v. ACLU* (1997) Верховний суд США вперше прямо визначив, що інтернет заслуговує на найвищий рівень захисту свободи слова, подібний до друкованих видань, а не до телебачення чи радіо [9]. Суд визнав неконституційними спроби обмежити “непристойний” контент онлайн, підкресливши, що держава не може виступати “цензором” цифрового простору. Фактично саме з цього рішення почалося сприйняття інтернету як середовища максимально вільного обміну ідеями.

Водночас американська модель не означає повної відсутності регулювання. Наприклад, важливу роль відіграє Section 230 of the Communications Decency Act, яка надає інтернет-платформам (таким як соціальні мережі) імунітет від відповідальності за контент користувачів і дозволяє їм самостійно модерувати його [10]. Слід зазначити, що держава втручається мінімально, а практичне регулювання значною мірою переходить до самих платформ.

Проаналізувавши вищевикладене, можна дійти висновку, що у порівнянні з українською моделлю, підхід США характеризується більшою орієнтацією на конституційні гарантії свободи слова та обмеження державного втручання у сферу вираження поглядів. У результаті регулювання змісту інформації переважно не здійснюється безпосередньо державою, а значною мірою визначається через загальні правові рамки та практику саморегулювання з боку цифрових платформ.

Німеччина демонструє зовсім інший, більш “жорсткий” підхід до свободи слова в інтернеті, де акцент робиться не стільки на максимальній свободі, як у США, скільки на відповідальності за контент. Ключовим актом тут є *Network Enforcement Act (NetzDG)*, ухвалений у 2017 році, який прямо зобов'язує великі соціальні мережі оперативно реагувати на незаконний контент [11]. Зокрема, платформи повинні видаляти “очевидно незаконні” матеріали (зокрема hate speech (будь-які висловлювання, що пропагують ненависть, дискримінацію, насильство або приниження гідності щодо особи чи групи осіб за ознаками раси, національності, релігії, статі, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності чи інших характеристик), заклики до насильства чи наклеп) протягом 24 годин, а складніші випадки максимум за 7 днів, інакше їм загрожують штрафи до 50 млн євро.

Але саме тут і виникає головна дискусія. У порівнянні з підходами, де основний акцент зроблено на мінімізації втручання держави,

німецька модель викликає більше питань щодо меж делегування контролю приватним компаніям. Критики, зокрема правозахисні організації, зазначають, що NetzDG фактично "перекладає" функцію цензора з держави на приватні компанії, змушуючи їх видаляти контент із перестороги, щоб уникнути величезних штрафів [12, 13]. У результаті існує ризик так званого "overblocking" - коли разом із незаконними матеріалами зникають і цілком легальні висловлювання.

Німецька модель демонструє дуже цікавий баланс, з одного боку активна боротьба з мовою ворожнечі та дезінформацією, з іншого постійна критика за потенційне обмеження свободи слова. І саме тому Німеччину часто наводять як приклад того, як держава може активно втручатися в інтернет-сферу, іноді на межі між захистом суспільства і обмеженням свободи вираження.

Отже, ця модель регулювання певною мірою контрастує з українським підходом. В Україні акцент робиться не лише на боротьбі з незаконним контентом, але й на оперативному реагуванні на інформаційні загрози, що робить систему більш ситуативною та менш уніфікованою порівняно з німецькою. У цьому контексті німецький досвід виглядає більш структурованим і формалізованим, хоча також не позбавленим дискусій щодо меж втручання у свободу вираження.

Модель Франції багато в чому перевернується з підходом Німеччина: обидві держави намагаються активно протидіяти незаконному контенту в інтернеті, покладаючи відповідальність на самі платформи. Водночас французький досвід добре показує, наскільки тонкою є межа між захистом користувачів і надмірним втручанням у свободу слова.

Показовою стала так звана Avia Law – закон, який зобов'язував платформи видаляти «очевидно незаконний» контент протягом 24 годин, а в окремих випадках навіть швидше [14]. На перший погляд це виглядало як логічний крок проти мови ворожнечі, але проблема виникла в деталях, тому що через дуже короткі строки і ризик великих штрафів платформи могли почати видаляти навіть сумнівний або законний контент «на всяк випадок».

Саме на це звернула увагу Конституційна рада Франції, яка визнала ключові положення закону неконституційними, підкресливши, що такі обмеження є непропорційними і надто сильно зачіпають свободу вираження поглядів [15]. Фактично суд поставив межу, що навіть боротьба з небезпечним контентом не може здійснюватися ціною надмірної цензури.

У наукових і правових дослідженнях Китай часто наводять як один із найяскравіших прикладів держави, де свобода слова в інтернеті піддається системному та всеосяжному контролю. На відміну від моделей, що були вже

розглянуті, китайський підхід охоплює значно ширший спектр інформації та передбачає превентивне управління інформаційними потоками. Центральним елементом цієї моделі є так званий «Великий китайський файрвол» - складна технологічно-правова система, яка фактично відокремлює національний сегмент мережі від глобального інформаційного простору [16]. Вона дозволяє не лише блокувати окремі сайти чи сервіси, а й фільтрувати контент у режимі реального часу, від ключових слів до цілих тем, що вважаються «чутливими» для держави. Внаслідок цього доступ до таких платформ, як Google, Facebook або міжнародні ЗМІ, суттєво обмежений або повністю заблокований.

Юридично така модель підкріплюється цілою системою нормативних актів, передусім Законом Китаю про кібербезпеку 2017 року, який запровадив обов'язок для компаній зберігати дані користувачів на території країни, здійснювати моніторинг контенту та співпрацювати з державними органами. Додатково діють Закон про національну безпеку та Закон про безпеку даних, які розширюють можливості держави щодо контролю інформаційних потоків і цифрового простору загалом [17]. У сукупності ці акти формують концепцію так званого «кіберсуверенітету», за якою держава має пріоритетне право визначати правила функціонування інтернету в межах своїх кордонів.

В Ірані обмеження інтернету відчуваються на рівні щоденного користування. Звичні платформи, як-от Instagram чи Telegram, можуть працювати нестабільно або взагалі бути недоступними, особливо в періоди протестів [18]. Держава використовує технічну фільтрацію, блокує окремі сайти, знижує швидкість мережі, обмежує доступ до конкретних сервісів. Така модель не передбачає повної ізоляції, однак дозволяє гнучко впливати на доступ до інформації залежно від політичного чи соціального контексту. Окремо варто звернути увагу на законодавчий аспект - відповідальність може наставати за публікації, які трактуються як «антидержавні» або такі, що суперечать ісламським нормам. Саме тому користувачі часто самі обирають обережну модель поведінки в мережі, уникаючи чутливих тем.

У Північній Кореї ситуація інша, тут немає потреби обмежувати окремі сайти, тому що доступу до глобального інтернету для більшості населення просто не існує. Натомість діє закрита мережа «Kwangmyong», де розміщені внутрішні ресурси: новини, навчальні матеріали, офіційна інформація [19]. Усе, що з'являється в цій мережі, проходить попередній відбір, тому альтернативні джерела або інша точка зору фактично відсутні.

На основі аналізу, можна побачити, що різні держави фактично формують своєрідний спектр моделей регулювання свободи слова в інтернеті.

По-перше, на одному полюсі знаходяться Сполучені Штати Америки, де ключовим орієнтиром залишається мінімальне втручання держави і пріоритет конституційних гарантій, навіть якщо це створює простір для ризиків. По-друге, європейські країни, зокрема Німеччина та Франція, займають більш “середню” позицію: вони не відмовляються від свободи слова як базової цінності, але намагаються активніше впливати на інформаційне середовище через обов’язки платформ і швидке реагування на незаконний контент, що водночас породжує ризики надмірного обмеження.

Український підхід виглядає більш гнучким і менш формалізованим, оскільки поєднує різні інструменти регулювання і постійно змінюється під впливом практичних викликів, не маючи єдиної чітко вибудованої моделі. Натомість Китай демонструє вже іншу логіку, де держава не лише встановлює правила, а й безпосередньо формує інформаційний простір. Ще більш жорсткі варіанти спостерігаються в Ірані та Північній Кореї, де обмеження переходять від вибіркового впливу до майже повного контролю або навіть ізоляції інформаційного середовища.

У цьому контексті стає помітно, що ключова відмінність між моделями полягає не лише в обсязі обмежень, а й у самій ролі держави:

від “арбітра”, який майже не втручається, до “активного регулятора” і далі, до повного контролю над інформацією. І саме ця різниця визначає, наскільки вільним залишається цифровий простір і хто врешті вирішує, що саме в ньому можна говорити.

Висновки. Свобода слова в інтернеті сьогодні перестала бути лише декларативним правом, вона постійно проходить перевірку на практиці. Порівняння різних країн показує, що єдиного підходу не існує, від майже необмеженої свободи до жорсткого державного контролю. Водночас навіть у найбільш відкритих системах держава не може повністю залишитися осторонь, адже цифровий простір породжує нові ризики. Ключове питання полягає не стільки в тому, чи можна обмежувати свободу слова в інтернеті, а в тому, як саме це робити. Там, де межі чіткі, обґрунтовані та підконтрольні суду, баланс між свободою і безпекою виглядає більш переконливим. Натомість надмірний контроль перетворює інтернет із простору комунікації на інструмент впливу. Саме тому подальший розвиток конституційно-правового регулювання має бути спрямований не на звуження свободи слова, а на пошук зрозумілих і справедливих правил її реалізації в цифрову епоху.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини: Декларація Орг. Об’єдн. Націй від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 18.03.2026).
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Пакт Орг. Об’єдн. Націй від 16.12.1966. Дата оновлення: 19.10.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 18.03.2026).
4. General Comment No. 34 Of The Human Rights Committee. URL: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> (дата звернення: 19.03.2026).
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 04.11.1950. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 19.03.2026).
6. Семенюта І. В Україні погіршилася оцінка свободи слова, – опитування медійників. *detector.media*. URL: <https://detector.media/infospace/article/246268/2025-12-12-v-ukraini-pogirshylasya-otsinka-svobody-slovoroutuvannya-mediynykiv/> (дата звернення: 19.03.2026).
7. Нові правила для телеграм-каналів в Україні: що пропонує Верховна Рада. *Стопкор*. URL: <https://www.stopcor.org/ukr/section-uanews/news-novi-pravila-dlya-telegram-kanaliv-v-ukraini-scho-proponue-verhovna-rada-11-03-2026.html> (дата звернення: 19.03.2026).
8. Constitution of the United States. *U.S. Senate*. URL: [https://www.senate.gov/about/origins-foundations/senate-and-constitution/constitution.htm#amdt_1_\(1791\)](https://www.senate.gov/about/origins-foundations/senate-and-constitution/constitution.htm#amdt_1_(1791)) (date of access: 19.03.2026).
9. U.S. Supreme Court. *Reno v. ACLU* (1997), 26.06.1997. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/521/844/> (дата звернення: 18.03.2026).
10. 47 U.S. Code § 230 – Protection for private blocking and screening of offensive material. *Legal Information Institute*. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/47/230> (дата звернення: 19.03.2026).
11. Act to Improve Enforcement of the Law in Social Networks (Network Enforcement Act). Bearbeitungsstand: 12.07.2017. URL: https://www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/Gesetzgebung/RefE/NetzDG_engl.pdf?__blob=publicationFile&v=4&utm (дата звернення: 19.03.2026)
12. UN Human Rights Committee Criticizes Germany’s NetzDG for Letting Social Media Platforms Police Online Speech. *Electronic Frontier Foundation*. URL: <https://www.eff.org/deeplinks/2021/11/un-human-rights-committee-criticizes-germanys-netzdg-letting-social-media> (дата звернення: 19.03.2026).
13. Germany’s Content Moderation Regulation. *Information Technology and Innovation Foundation – The leading think tank for science and technology policy*. URL: <https://itif.org/publications/2025/06/02/germany-content-moderation-regulation/> (дата звернення: 19.03.2026).

14. France: Constitutional Court Strikes Down Key Provisions of Bill on Hate Speech. *Library of Congress*. URL: <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2020-06-29/france-constitutional-court-strikes-down-key-provisions-of-bill-on-hate-speech/> (дата звернення: 19.03.2026).
15. French Constitutional Council strikes down Avia Law | Digital Watch Observatory. *Digital Watch Observatory*. URL: <https://dig.watch/updates/french-constitutional-council-strikes-down-avia-law> (дата звернення: 19.03.2026).
16. The Chinese Firewall – Internet Society. *Internet Society*. URL: <https://www.internetsociety.org/resources/internet-fragmentation/the-chinese-firewall/> (дата звернення: 19.03.2026).
17. How to navigate China's cybersecurity and data privacy laws – Focus – China Britain Business Council. *Focus – China Britain Business Council*. URL: <https://focus.cbcc.org/how-to-navigate-chinas-cybersecurity-and-data-privacy-laws/> (дата звернення: 19.03.2026).
18. Iran: Freedom on the Net 2023 Country Report | Freedom House. *Freedom House*. URL: <https://freedomhouse.org/country/iran/freedom-net/2023> (дата звернення: 19.03.2026).
19. Lee D. North Korea: On the net in world's most secretive nation. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/technology-20445632> (дата звернення: 19.03.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 19.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 28.05.2026